

Nr 181.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd till förre seminarieeleven B. E. L. Hellström; given Stockholms slott den 16 mars 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

N. J. F. Almkvist.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Almkvist anför följande:

Hos Kungl. Maj:t har förre eleven vid folkskoleseminariet i Uppsala Bror Emil Leonard Hellström — med förmälan att han den 15 februari 1927 såsom lärjunge i seminariets andra klass deltagit i en gymnastiklektion vid seminariet och därunder skadats så, att han fullständigt förlorat hörseln på båda öronen och nästan helt förlorat lukten, varjämte han lede av rubbningar i jämviktsläget — anhållit, att Kungl. Maj:t måtte bevilja honom ett understöd antingen med belopp, motsvarande den lön, som skulle hava tillkommit honom såsom lärare eller, om detta ej kunde bifallas, med be-

Ang. understöd till förre seminarieeleven B. E. L. Hellström.

lopp, ej understigande vad som skulle hava tillerkänts en värnpliktig, vilken under fullgörande av sin värnplikt drabbats av en liknande olycka.

Till stöd för ansökningsen har Hellström anfört:

Undertecknad, som är född den 25 maj 1898 och skriven i domkyrkoförsamlingen i Uppsala samt f. d. elev vid folkskoleseminariet därstädes, skadades under en gymnastiklektion vid seminariet den 15 februari 1927. Under lektionen kommenderades en rörelse, som kallas »vända Tunakar!». Vid rörelsens utförande slungades jag med hjässan före i golvet, varvid skallbasen skadades. Skadan var så allvarlig, att det under de första fjorton dagarna efter olyckan av vederbörande läkare ansågs uteslutet att jag skulle kunna räddas till livet. Jag vårdades för skadan å akademiska sjukhusets öronavdelning. Såsom en följd av olyckan förlorade jag fullständigt hörseln på båda öronen och även lukten nästan fullständigt, varjämte jag lider av rubbningar i jämviktsläget. Mina luktnerver påverkas endast av något starkt ämne t. ex. ammoniak, varvid lukten ej uppfattas utan endast känslan av något starkt ämne. Vidare har jag fullständigt förlorat möjligheten av att kunna njuta av mat och dryck. Skadan å balanssinnet har till följd, att jag endast med stor osäkerhet kan röra mig utomhus utan stöd av annan person. Jag har gjort en framställning till pensionsstyrelsen med ansökan om yrkesutbildning. Sagda ansökan har emellertid den 8 juni 1927 blivit avslagen.

Då jag emellertid drabbats av den ifrågavarande olyckan under en pågående lektion i ett statens läroverk, under vilken jag lojalt fullgjort mig såsom lärjunge åliggande lydnadsplikt, anser jag, att ersättning i någon form bör beredas mig. Enligt uttalande av den läkare, som vårdade mig, var den ifrågavarande rörelsen synnerligen olämplig och borde enligt hans uppfattning under inga förhållanden få utföras på annat än med mjuk matta försett golv. Genom olyckan är jag nu ur stånd att fullfölja min utbildning vid seminariet och även tillsvidare urståndsatt att på annat sätt försörja mig.

Av ett ansökningsen bifogat, den 20 maj 1927 dagtecknat intyg av legitimerade läkaren E. Ebert inhämtas, att Hellström lider av dubbelsidig dövhet sedan den 15 februari 1927, att hans arbetsförmåga sedan samma dag varit avsevärt nedsatt, att lytet uppkommit därigenom att Hellström under gymnastik fallit i golvet med hjässan före och därvid ådragit sig en fraktur å skallbasen, att Hellström för skadan vårdats å akademiska sjukhusets i Uppsala öronavdelning under tiden den 15 februari—den 6 april 1927, att han är fullständigt döv å båda öronen, har en lätt grad av jämviktsrubbning och nästan fullständigt saknar lukt, samt att han i övrigt icke lider av sjukdom eller lyte av betydelse, och att hans hälsotillstånd i övrigt är gott.

Rörande förloppet vid det tillfälle, då Hellström åsamkades berörda skador, har vederbörande gymnastiklärare avgivit en Hellströms ansökningsen bifogad redogörelse av följande innehåll:

Vid av mig tisdagen den 15 februari 1927 kl. 12,55—13,40 ledd lektion i gymnastik med dåvarande andra seminarieklassen hade ungefär mitt i dag-övningen såsom mellansättning inlagts folkleken »Vända Tunakar!».

Mitt förfarande därvid var följande:

1) eleverna fingo tillsägelse att sitta ned på golvet, detta för att samtliga tydligt skulle kunna se leken demonstreras,

2) tre elever fingo ställa sig upp ungefär mitt i avdelningen,

3) jag instruerade nu hur de lekande skulle stå i förhållande till varandra, huru de skulle fatta (även »Tunakarlens» fattning) samt lekens utförande, vilket allt utfördes av de tre framtagna eleverna allt eftersom jag instruerade,

4) samtliga elever fingo stå upp, det gjordes indelning till tre, avdelningen formerades på rätt sätt och för att ytterligare övertyga mig om att det jag sagt var uppfattat genomgick jag nu leken »bit för bit» allt under det eleverna utförde detaljerna i enlighet med mina instruktioner.

Under lekens utförande hade jag tagit plats vid övre (östra) ändan av salen med god uppsikt över avdelningen, som räknade ungefär 40 man. Bror Hellström hade då sin plats längst bort i avdelningen, från mig räknat, men kunde jag det oaktat tydligt se hur, då han vändes, fötterna ej togo fäste å golvet utan han ramlade baklänges, varvid huvud, rygg och säte ungefär samtidigt nådde golvet.

Jag skyndade då fram till den förolyckade, som lades på en av salens bänkar, och samtidigt upplöstes avdelningen. Bror Hellström var hela tiden vid sans och fick jag den uppfattningen att han ådragit sig en hjärnskakning. Han hade inga uppkastningar — ett tecken på svårare hjärnskakning — vare sig nu eller under transporten till sjukhuset.

I anskaffad bil fördes så fort ske kunde den skadade till akademiska sjukhuset, varvid han åtföljdes av mig jämte två elever. Vid framkomsten till sjukhuset fingo vi rätt så länge vänta på jourhavande läkaren.

Redan under arbetsåret 1925—1926 — mitt första år vid seminariet — gjorde jag den erfarenheten, att särskilt under lekarna elevernas livsglädje ofta tog sig uttryck i en livlighet och ysterhet, många gånger hänsynslös ysterhet, som kunde vara farlig, varför jag åter och åter manat till försiktighet och många gånger bromsande måst ingripa.

Som mångårig gymnastikledare har jag varit i tillfälle att med såväl militära gymnastikavdelningar — däribland studentkompanier — som andra avdelningar utföra leken »vända Tunakarl» på ovan angivet sätt utan att något som helst olyckstillbud yppat sig.

Uppsala den 24 oktober 1927.

Gösta Lind.

Utexaminerad gymnastikdirektör, kapten.

Av handlingarna framgår ytterligare, att Hellström har en skuld å 2,000 kronor, att hans fader är lokförare och har, utom sökanden, fyra barn att försörja, att Hellström är delägare i en sjukkassa, från vilken han från och med den 17 februari 1927 åtnjutit understöd per dag av 1 krona 50 öre för en tid av 100 dagar, samt att en av Hellström hos pensionsstyrelsen gjort ansökning om yrkesutbildning den 4 juni 1927 avslagits, enär hans lyte icke föranledde, att han komme att falla pensionsstyrelsen till last.

I ärendet hava yttranden avgivits av vederbörande seminariektör, direktionen över gymnastiska centralinstitutet efter hörande av t. f. överläraren i pedagogisk gymnastik därstädes G. Schmitterlów, skolöverstyrelsen, medi-

cinalstyrelsen, som inhämtat yttrande av professor G. Holmgren i egenskap av vetenskapligt råd, riks försäkringsanstalten samt statskontoret.

Rektor har framhållit, att något ansvar för tilldragelsen icke kan läggas på vare sig gymnastikläraren eller andra personer utan att händelsen måste betraktas såsom ett rent olycksfall. *Rektor* tillstyrker livligt *Hellströms* begäran om understöd, varvid all billighet synes *rektor* tala för det av *Hellström* ifrågasatta andra alternativet för understödets utgående. Jämväl *Schmiterlöv* och *direktionen för gymnastiska centralinstitutet* betona, att ren olyckshändelse måste anses föreligga. Av den utav gymnastikläraren lämnade redogörelsen finner *Schmiterlöv* framgå, att den ifrågavarande leken instruerats noggrant och riktigt, och att rörelsen ej heller kan anses för svår för en elev, tillhörande seminariets andra klass, i synnerhet som övningen företogs under vårterminen.

Skolöverstyrelsen tillstyrker att understöd beviljas *Hellström* av statsmedel samt anför till stöd härför:

Av den utredning, som sökanden bifogat sin framställning, synes *överstyrelsen* otvetydigt framgå, att varken sökanden själv, ledaren för den gymnastikövning, under vilken den beklagliga allvarliga olyckshändelsen timade, eller de i leken deltagande kamraterna rimligen kunna göras ansvariga för utgången. *Rektor* vitsordar helt den av vederbörande lärare lämnade relationen av händelseförloppet, och *direktionen* över gymnastiska centralinstitutet uttalar, att ledaren icke kan lastas för olycksfallet och fastslår, att detta måste karakteriseras »som ren olyckshändelse».

Under dessa omständigheter, då således sökanden under obligatorisk undervisning vid en statens läroanstalt ådragit sig så svår skada, att han för framtiden är oförmögen att fortsätta på den bana, för vilken han berett sig, och jämväl i övrigt fått sin förvärvsförmåga väsentligen nedsatt, kan det enligt *överstyrelsens* mening icke råda något tvivel därom att billigheten bjuder, att det allmänna träder hjälpande till. Dess bättre är det här inträffade olycksfallet av så enastående beskaffenhet, att någon risk för att ett ekonomiskt inskrifande till den skadades förmån skall kunna medföra icke förutsebara konsekvenser icke torde föreligga. *Överstyrelsen* finner sig alltså böra bestämt förorda, att åtgärder vidtagas för att lindra *Hellströms* svåra belägenhet.

Då det gäller beloppet av det understöd, som synes böra ifrågakomma, har sökanden tänkt sig ett årligt belopp, motsvarande den lön, som skulle hava tillkommit honom såsom lärare, eller, om ett sådant understöd ej kunde tillerkännas honom, ett belopp icke understigande det, som skulle hava tillerkänts en värnpliktig, vilken under fullgörande av sin värnplikt drabbats av en liknande olycka.

Av dessa alternativ synes *överstyrelsen* det senare närmast äga tillämplighet å det föreliggande fallet, och finner sig *överstyrelsen* sålunda böra hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att *Hellström* må beredas ersättning av allmänna medel för den skada, som uppstått genom förutberörda olyckshändelse, i enlighet med de grunder, som gälla i fråga om skada, uppkommen under värnpliktstjänstgöring.

Professor G. Holmgren anför bland annat:

Rörande prognosen torde med hög grad av sannolikhet kunna antagas, att patientens dubbelsidiga fullständiga dövheter kommer att bli bestående, att

den lätta jämviktsrubbningsen så småningom kommer att gå över samt att ingen förändring är att vänta i patientens anosmi.

Rörande graden av invaliditet torde den vid fullständig dövhet, enligt ett ganska allmänt bruk vid olycksfallsförsäkring, böra sättas till 50 procent.

Då emellertid sökanden är en ung man, som ännu icke hunnit utbilda sig i det yrke, inom vilket han kan komma att helt eller delvis försörja sig, och då hans utbildning givetvis i hög grad försvåras av hans dövhet samt Hellströms svindel så länge den pågår otvivelaktigt måste anses betingade en viss ökning i hans invaliditet, finner jag det skäligt att Hellströms invaliditet för de närmaste åren beräknas något högre, förslagsvis till $\frac{2}{3}$.

Medicinalstyrelsen hemställer, i anslutning till vad skolöverstyrelsen anfört, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att Hellström beredes ersättning av allmänna medel för den skada, som uppstått genom förberörda händelse, i enlighet med de grunder, som gälla i fråga om skada, uppkommen under värnplikstjänstgöring.

Riksförsäkringsanstalten har ansett sig böra yttra sig i ärendet endast såvitt angår frågan om den ersättning, som med tillämpning av de grunder, vilka gälla beträffande kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, borde utgå till sökanden. Härom anför anstalten följande:

I ärendet omförmälda olycksfall inträffade den 15 februari 1927. På grund av skadan vårdades sökanden å sjukhus från och med olycksfallsdagen till och med den 6 april 1927. Enligt ett av doktor E. Ebert den 20 maj samma år dagtecknat utlåtande jämte yttrande den 27 januari 1928 av ledamoten av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd professorn Gunnar Holmgren lider sökanden av fullständig dövhet å båda öronen i förening med nästan fullständig saknad av lukt såsom för framtiden bestående men till följd av olycksfallet, vartill tillsvidare kommit lätt grad av jämviktsrubbningsen, som ansetts så småningom komma att förbättras och gå över. Efter riksförsäkringsanstaltens beräkningsgrunder synes i enlighet härmed och under sistnämnda förutsättning den för framtiden bestående nedsättningen av sökandens arbetsförmåga böra uppskattas till 55 procent. Med hänsynstagande till sagda jämviktsrubbningar torde, så länge de till den angivna graden visas bestå, den sammanlagda nedsättningen av sökandens arbetsförmåga hava bort uppskattas till $\frac{2}{3}$ av normal arbetsförmåga.

På grund härav skulle, med tillämpning av de bestämmelser, vilka i fråga om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, gällde vid tiden för olycksfallet, d. v. s. bestämmelserna i förordningen den 18 juni 1909 (nr 89, s. 1) med däri genom förordningen den 4 juni 1920 (nr 305) gjord ändring, i ersättning till den skadade utgivas sjukhjälp för tiden från och med den 18 februari till och med den 6 april 1927 med 3 kronor om dagen, tillhoppa 144 kronor, samt därefter årlig livränta, vilken, så länge arbetsförmågan anses nedsatt med $\frac{2}{3}$, skulle uppgå till 600 kronor årligen samt därefter vid dess beräknade nedsättning med 55 procent till 495 kronor årligen.

Slutligen har *statskontoret* gjort följande uttalande:

Jämlikt nådig förordning den 18 juni 1909 (nr 89 sid. 1) med däri genom förordningen den 4 juni 1920 (nr 305) vidtagna ändringar utgår ersättning

i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring. Vidare har Kungl. Maj:t i ett flertal fall på framställning av riksförsäkringsanstalten medgivit, att livränta beräknad efter de grunder, som gälla enligt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, finge utgå till fångar eller tvångsarbetare, som drabbats av olycksfall. Att ersättning ansetts böra utgå till dem, som blivit införfpassade i fängelse eller tvångsarbetsanstalt, torde bero på att införfpassandet skett av tvång; och kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, torde närmast vara att anse såsom olycksfall i arbete under statsanställning. Sökanden har visserligen ådragit sig kroppsskada under en obligatorisk gymnastiklektion, men han har för egen utbildning gjort ansökning om inträde såsom elev vid seminariet. På grund härav och med hänsyn till de konsekvenser, ett bifall till förevarande ansökning skulle kunna medföra beträffande elever vid allmänna läroverk m. m., anser sig statskontoret knappast kunna understödja ansökningen.

Därest Kungl. Maj:t emellertid skulle anse billigheten kräva, att något understöd av statsmedel utverkas åt sökanden, har statskontoret intet att erinra mot att ersättningen utgår med av riksförsäkringsanstalten angivna belopp. Understödet torde böra utgå från allmänna indragningsstaten och föreskrift meddelas, att dyrtidstillägg därå ej må utgå.

Departement-
schefen.

Av de myndigheter, som yttrat sig rörande frågan, huruvida överhuvudtaget i detta fall staten borde inträda hjälpende eller icke, hava, såsom av det föregående inhämtas, seminariets rektor, skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen tillstyrkt, att understöd av staten lämnas den skadade ynglingen, under det att statskontoret, med hänsyn till befarade konsekvenser av ett bifall, i första hand funnit sig, såsom ämbetsverket uttrycker det, »knappast kunna understödja ansökningen». Utan att vilja närmare ingå på frågan huruvida med tillämpning av gällande skadestandsregler Hellströms ersättningsanspråk kunna anses helt ogrundade finner jag i detta fall ytterst ömmande omständigheter föreligga, vilka tala för att framställning i ämnet göres hos riksdagen. Det är här fråga om en ung medellös man, som under fullgörande av en honom såsom lärjunge åliggande lydnadsplikt utan någon sin egen förskyllan, drabbats av skador, som för all framtid avstängt honom från det levnadskall, han velat göra till sitt och dessutom avsevärt förminskat hans arbetsförmåga i allmänhet. Lämna staten, såsom jag för min del anser vara billigt, i detta fall ett understöd, kan jag icke finna, att statsmakterna härigenom bundit sig med hänsyn till andra dylika framställningar, ty understödet i det nu föreliggande fallet är betingat av de här föreliggande särskilda omständigheterna och varje fall får givetvis prövas för sig. Vidare bör framhållas, att händelser av denna art dess bättre äro ytterligt sällsynta i våra läroanstalter, varför de av statskontoret befarade konsekvenserna icke torde få någon reell betydelse.

Jag förordar alltså, att ett årligt understöd tilldelas Hellström. Beträffande beloppet av detta understöd finner jag lämpligt, att man såsom en vägledning vid summans fastställande tar hänsyn till de åberopade bestämmelserna rörande ersättning för kroppsskada vid militärtjänstgöring. Jag

vill föreslå, att beloppet bestämmes till den summa, som enligt vad riks-försäkringsanstalten anfört, skulle till värnpliktig i liknande fall utgå vid nedsättning av arbetsförmågan med 55 procent, dock med en avrundning uppåt från 495 kronor till 500 kronor. Sistnämnda belopp torde få av Hellström åtnjutas från och med dagen för olycksfallet, alltså från och med den 15 februari 1927, samt, då det Hellström tillskyndade lytet vitsordats vara för framtiden bestående, utgå under hans återstående livstid. Dyrtidstillägg synes icke böra utgå å understödet, vilket torde få gäldas från allmänna indragningsstaten.

Under åberopande av vad jag här ovan anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till förre eleven vid folkskoleseminariet i Uppsala Bror Emil Leonard Hellström må från och med den 15 februari 1927 under hans återstående livstid från allmänna indragningsstaten utgå ett årligt understöd av 500 kronor, utan rätt för Hellström att därå åtnjuta dyrtidstillägg.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan finner Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten gott lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

I. A. Hedenlund.
